

ИЗВЕШТАЈ

ОД МОНИТОРИНГОТ НА ГОВОРОТ НА ОМРАЗА И НЕТОЛЕРАНЦИЈАТА:
ИДЕНТИФИКУВАНИ СОСТОЈБИ, АНАЛИЗА НА СЛУЧАИ И ПРЕПОРАКИ ЗА
УНАПРЕДУВАЊЕ НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА ЗАШТИТА

Проектот „Борба против омразата и нетолеранцијата“, е дел од заедничката програма на ЕУ и Совет на Европа, „Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и Турција“

**ИЗВЕШТАЈ ОД МОНИТОРИНГОТ НА ГОВОРОТ НА
ОМРАЗА И НЕТОЛЕРАНЦИЈАТА: ИДЕНТИФИКУВАНИ
СОСТОЈБИ, АНАЛИЗА НА СЛУЧАИ И ПРЕПОРАКИ ЗА
УНАПРЕДУВАЊЕ НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА ЗАШТИТА**

ЈУНИ, 2026 ГОДИНА

ЕЛЕКТРОНСКО ИЗДАНИЕ: ИЗВЕШТАЈ ОД МОНИТОРИНГОТ НА ГОВОРОТ НА ОМРАЗА И НЕТОЛЕРАНЦИЈАТА: ИДЕНТИФИКУВАНИ СОСТОЈБИ, АНАЛИЗА НА СЛУЧАИ И ПРЕПОРАКИ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА ЗАШТИТА

ИЗДАВАЧ: ЦЕНТАР ЗА ИСТРАЖУВАЊЕ И АНАЛИЗИ НОВУС, СТРУМИЦА

ДАТУМ НА ИЗДАВАЊЕ: ЈУНИ, 2026

1. ВОВЕД

Говорот на омраза и нетолеранцијата претставуваат едни од најсериозните и најкомплексните предизвици со кои се соочува современото македонско општество. Овие појави не претставуваат само индивидуални случаи на несоодветна комуникација или изолирани вербални инциденти, туку се развиваат како пошироки општествени феномени кои директно влијаат врз демократските вредности, принципите на еднаквост, меѓусебната почит и социјалната кохезија.

Распространувањето на говорот на омраза создава неповолна општествена атмосфера во која предрасудите, стереотипите и дискриминаторските ставови можат постепено да се нормализираат и да станат дел од секојдневниот јавен дискурс. Ваквата состојба претставува сериозна закана за изградбата на инклузивно општество, бидејќи ја нарушува довербата меѓу различните заедници и го загрозува достоинството и безбедноста на поединците и групите кои се најчесто изложени на ризик од дискриминација.

Говорот на омраза не е ограничен само на физичкиот простор и директната комуникација меѓу граѓаните. Со развојот на дигиталните технологии и зголеменото користење на социјалните мрежи, виртуелниот простор стана дополнителна платформа преку која овие појави се шират со зголемена брзина и интензитет. Онлајн комуникацијата често овозможува појава на навреди, закани, повици кон дискриминација и ширење нетрпеливост кон лица и заедници врз основа на нивната етничка припадност, социјален статус, припадност кон ранливи групи или други лични карактеристики.

Кога дискриминаторскиот говор и нетолерантните ставови се прифатени како дел од нормалниот јавен простор, се создава средина во која насилството и исклучувањето полесно се оправдуваат. Поради тоа, превенцијата и ефикасното справување со говорот на омраза претставуваат неопходен предуслов за заштита на човековите права и зајакнување на демократските институции.

Во овој контекст, проектот „Борба против омразата и нетолеранцијата“ претставува значајна и системска иницијатива насочена кон идентификување, следење, документирање и спречување на појавите на говор на омраза и дискриминација. Основната цел на проектот е создавање функционални механизми за рано препознавање на овие појави, обезбедување поддршка за жртвите и воспоставување поефикасна соработка меѓу граѓанскиот сектор и релевантните институции.

Активностите во рамки на проектот се реализираат во четири клучни региони – Североисточниот, Југоисточниот, Југозападниот и Полошкиот регион – преку воспоставување регионална мрежа за мониторинг и реакција. Овој пристап овозможува подобро разбирање на

локалните специфики, навремено идентификување на ризиците и развивање на соодветни механизми за одговор на регистрираните случаи.

Особен придонес на проектот е воспоставувањето на систем кој не се ограничува единствено на регистрирање на појавите, туку овозможува нивно детално мапирање, анализа и документирање преку примена на јасно дефинирани методолошки стандарди. На овој начин се создава релевантна база на податоци која може да послужи како основа за понатамошно институционално постапување, креирање политики и преземање конкретни мерки за спречување на дискриминацијата и нетолеранцијата.

Клучен сегмент во реализацијата на проектот е унапредувањето на соработката помеѓу граѓанските организации и институциите надлежни за заштита од дискриминација. Преку воспоставување на транспарентни механизми за комуникација и упатување на случаи, се обезбедува поефикасна обработка на пријавите, подобро собирање на релевантни докази и зголемување на можностите за соодветно институционално постапување.

Покрај правниот и институционалниот аспект, проектот посветува значајно внимание и на директната поддршка на жртвите на говор на омраза и нетолеранција. Многу лица кои се соочуваат со дискриминација не ги пријавуваат случаите поради страв, недоверба во институциите, недоволна информираност или чувство дека нивниот глас нема да биде слушнат. Затоа, обезбедувањето пристап до информации, советување и поддршка претставува суштински елемент во процесот на охрабрување на граѓаните активно да се спротивстават на неправдата и да придонесат кон градење општество засновано врз почит и еднаквост.

Проектот е во согласност со потребата од понатамошно усогласување на националните практики со европските стандарди за заштита на човековите права, особено со препораките на Советот на Европа и на Европската комисија против расизмот и нетолеранцијата (ЕКРИ). Усвојувањето и примената на овие стандарди претставува важен чекор кон воспоставување на поефикасен систем за превенција и заштита од дискриминација, како и кон зајакнување на институционалната одговорност.

Овој извештај претставува сеопфатен преглед на спроведените активности, идентификуваните состојби и постигнатите резултати во рамки на деветмесечниот период на мониторинг и анализа на појавите поврзани со говорот на омраза и нетолеранцијата. Собраните податоци и наодите од теренското работење обезбедуваат значајна основа за понатамошно унапредување на механизмите за превенција, пријавување и институционално постапување во случаи на дискриминација и говор на омраза.

Резултатите презентирани во овој извештај придонесуваат кон подобро разбирање на актуелните предизвици, потребите на засегнатите заедници и неопходноста од континуирано

зајакнување на институционалните капацитети. Истовремено, препораките произлезени од процесот на мониторинг претставуваат насока за идни активности, политики и мерки кои ќе придонесат кон поефикасна заштита на човековите права и усогласување на националните практики со европските стандарди.

Преку воспоставениот систем за следење и документирање, проектот создава релевантна база на знаење која овозможува навремена реакција, подобрена координација меѓу клучните чинители и поефикасно адресирање на појавите на говор на омраза и нетолеранција во различни општествени средини.

2. КЛУЧНИ НАОДИ

2.1 Општа состојба и трендови во појавата на говорот на омраза

Говорот на омраза претставува комплексна општествена појава која во последните години сè повеќе се препознава како сериозен предизвик за заштитата на човековите права, демократските вредности и принципите на еднаквост и недискриминација. Мониторинг активностите спроведени во рамки на проектот „Борба против омразата и нетолеранцијата“, преку директно следење на состојбите на терен и регистрирање на пријавени случаи, укажуваат дека говорот на омраза останува присутен во различни општествени средини и се манифестира преку различни облици на комуникација и однесување.

Анализата на регистрираните случаи покажува дека говорот на омраза не е ограничен на поединечни и изолирани инциденти, туку претставува поширок феномен кој се појавува во јавниот простор, во меѓучовечката комуникација, во медиумите и особено во дигиталното опкружување. Неговото ширење е овозможено од повеќе фактори, меѓу кои се присуството на длабоко вкоренети предрасуди, недоволната информираност за последиците од дискриминаторскиот говор, ниското ниво на одговорност при јавната комуникација, како и ограничената подготвеност на дел од граѓаните да ги пријават ваквите појави.

Теренскиот мониторинг укажува дека дигиталниот простор претставува една од најзначајните области во која се забележува пораст на говорот на омраза. Социјалните мрежи и онлајн платформите овозможуваат брзо ширење на навредливи, дискриминаторски и нетрпеливи содржини, често без јасна идентификација на сторителите и без навремена реакција. Анонимноста и чувството на дистанца во виртуелната комуникација дополнително придонесуваат кон зголемување на интензитетот на нападите, употребата на навредлив јазик и ширењето пораки кои поттикнуваат нетрпеливост кон одредени групи.

Покрај онлајн просторот, говорот на омраза продолжува да се појавува и во директната комуникација меѓу граѓаните, во јавните институции, во локалните заедници и во различни општествени контексти. Забележаните случаи покажуваат дека омразата и нетолеранцијата најчесто се поврзуваат со постоење на стереотипи и предрасуди кон лица или групи кои се перципираат како „различни“ врз основа на нивната етничка припадност, културна припадност, социјален статус или друга лична карактеристика.

Еден од значајните трендови идентификувани преку процесот на мониторинг е постепената нормализација на нетолерантниот дискурс во јавната комуникација. Во одредени случаи, навредливи и дискриминаторски изрази се користат како дел од секојдневната комуникација, при што се намалува чувствителноста кон штетноста на таквиот говор. Ова создава ризик

говорот на омраза да биде перципиран како „вообичаен“ начин на изразување, наместо како форма на повреда на достоинството и правата на другите.

Дополнителен предизвик претставува фактот што дел од регистрираните случаи остануваат непријавени. Причините за ниското ниво на пријавување се различни и вклучуваат недоверба во институциите, недостаток на информации за достапните механизми за заштита, страв од дополнителни последици, како и чувство дека пријавувањето нема да доведе до соодветен одговор. Оваа состојба придонесува кон создавање јаз меѓу реалната распространетост на говорот на омраза и официјално евидентираните случаи.

Регионалниот пристап во рамки на проектот овозможи идентификување на специфични карактеристики во различни средини и подобро разбирање на локалните фактори кои влијаат врз појавата и ширењето на нетолеранцијата. Работата на теренските работници покажа дека постои потреба од континуирано присуство на локално ниво, воспоставување механизми за брзо препознавање на ризични ситуации и зајакнување на соработката меѓу граѓанските организации, локалните чинители и надлежните институции.

Од анализата на собраните податоци може да се заклучи дека говорот на омраза претставува динамична појава која постојано се адаптира на општествените и технолошките промени. Неговото справување бара сеопфатен пристап кој ќе ги опфати превенцијата, едукацијата, ефективното документирање на случаите, поддршката на жртвите и воспоставувањето поефикасни институционални механизми за реакција.

Резултатите од мониторинг процесот ја потврдуваат потребата од систематско следење на говорот на омраза и развивање долгорочни решенија кои ќе овозможат навремено идентификување на ризиците, подобрена заштита на засегнатите лица и поефикасно спроведување на стандардите за човекови права. Во таа насока, податоците и согледувањата добиени преку теренската работа претставуваат важна основа за формулирање на конкретни препораки и мерки за унапредување на постојниот систем на превенција и заштита.

2.2 Најчести форми и манифестации на говорот на омраза

Врз основа на спроведениот мониторинг процес и анализата на пријавените случаи од страна на теренските работници, може да се заклучи дека говорот на омраза се појавува во различни форми и контексти, при што неговите манифестации се приспособуваат на општествените околности, комуникациските канали и актуелните општествени теми. Регистрираните случаи укажуваат дека говорот на омраза не се ограничува единствено на директни вербални напади,

туку опфаќа поширок спектар на изрази, пораки и однесувања кои имаат за цел да навредат, понижат, исклучат или поттикнат негативни ставови кон одредени поединци или групи.

Една од најчестите форми на говор на омраза е употребата на навредлив и дискриминаторски јазик насочен кон лица или заедници врз основа на нивната припадност, лични карактеристики или општествен статус. Овој тип комуникација најчесто се карактеризира со употреба на погрдни изрази, негативни генерализации, стереотипи и пораки кои одредени групи ги претставуваат како помалку вредни, непожелни или закана за општеството.

Посебно значајна категорија претставува говорот на омраза кој се појавува врз основа на етничка, национална или културна припадност. Анализата на пријавените случаи покажува дека етничките стереотипи и предрасуди сè уште претставуваат еден од факторите кои придонесуваат кон создавање поделби и зголемување на нетрпеливоста меѓу различни заедници. Во вакви случаи, говорот на омраза често се користи како средство за поттикнување недоверба, дистанцирање и негативно прикажување на припадниците на одредени групи.

Значаен дел од регистрираните случаи се однесуваат на говор на омраза во дигиталниот простор, особено преку социјалните мрежи и онлајн платформите. Овој облик на говор на омраза се карактеризира со голема брзина на ширење, достапност до широка публика и можност за повторно споделување на дискриминаторски содржини. Во дигиталниот простор најчесто се забележуваат навредливи коментари, заканувачки пораки, повици кон исклучување или дискриминација, како и организирано ширење нетрпеливост кон одредени групи.

Дополнителен предизвик претставуваат содржините кои формално не содржат директни повици кон омраза или насилство, но преку имплицитни пораки, манипулативни наративи и ширење дезинформации придонесуваат кон создавање негативна слика за одредени заедници. Ваквите форми се особено значајни бидејќи често се потешки за препознавање и можат постепено да влијаат врз формирањето на јавните ставови и перцепции.

Во рамки на мониторингот беа идентификувани и случаи во кои говорот на омраза се манифестира преку повици за исклучување, маргинализација или ограничување на правата на одредени лица и групи. Овие пораки претставуваат сериозен ризик бидејќи не се задржуваат само на ниво на изразување негативен став, туку можат да придонесат кон создавање општествена атмосфера во која дискриминацијата и нееднаквиот третман стануваат прифатливи.

Особено внимание заслужуваат и случаите каде говорот на омраза се поврзува со ширење страв, закани и поттикнување на непријателство. Иако овие случаи може да бидат помалку бројни, нивното влијание врз жртвите и заедниците е значително, бидејќи создаваат чувство на несигурност и можат да доведат до дополнителна изолација на засегнатите лица.

Теренската анализа укажува дека говорот на омраза често се појавува во периоди на зголемена општествена чувствителност, политички случувања, кризни ситуации или јавни дебати поврзани со прашања кои носат ризик од поделби. Во такви услови, постои зголемена можност за користење на дискриминаторски наративи како средство за мобилизација на поддршка, создавање конфликти или продлабочување на постоечките општествени поделби.

Дополнителен наод од мониторинг процесот е дека говорот на омраза често започнува со навидум „безопасни“ коментари, шеги или стереотипни изјави, кои со текот на времето можат да придонесат кон нормализирање на нетолеранцијата. Токму поради тоа, раното препознавање и реакција на ваквите форми на комуникација се од особено значење за спречување на нивната ескалација.

Анализата на манифестациите на говорот на омраза покажува дека е потребен сеопфатен пристап кој ќе ги земе предвид различните начини на негово појавување и ширење. Покрај санкционирањето на најсериозните случаи, неопходно е паралелно да се работи на превенција, подигнување на јавната свест, едукација за последиците од дискриминаторскиот говор и создавање механизми кои ќе овозможат навремено реагирање.

Следствено, идентификуваните форми и модели на говор на омраза претставуваат важна основа за креирање на понатамошни препораки насочени кон подобрување на системот за мониторинг, заштита на жртвите и зајакнување на институционалниот одговор.

2.3 Феноменот на нормализација на говорот на омраза во јавниот и дигиталниот простор

Еден од најзначајните наоди произлезени од процесот на мониторинг е забележаната тенденција на постепена нормализација на говорот на омраза во различни сфери на јавната и дигиталната комуникација. Овој феномен се однесува на процесот во кој дискриминаторски, навредливи и нетрпеливи пораки постепено престануваат да се перципираат како неприфатливи форми на комуникација и стануваат дел од секојдневниот јавен дискурс.

Нормализацијата на говорот на омраза претставува особено сериозен предизвик бидејќи неговото влијание не се согледува единствено преку бројот на пријавени случаи, туку и преку пошироката општествена атмосфера која се создава околу одредени групи и поединци. Кога навредливи изрази, стереотипи и дискриминаторски пораки се повторуваат во јавниот простор без соодветна реакција, постои ризик тие постепено да бидат прифатени како „вообичаен“ начин на изразување ставови, наместо како повреда на достоинството и човековите права.

Мониторингот на терен укажува дека еден од факторите кои придонесуваат кон оваа појава е намалената чувствителност кон последиците од говорот на омраза. Во одредени ситуации, сторителите и дел од јавноста не го препознаваат дискриминаторскиот карактер на одредени изјави, особено кога тие се претставуваат како личен став, шега, критика или слободно изразување мислење. Ваквата перцепција создава дополнителни тешкотии во навременото препознавање и адресирање на говорот на омраза.

Особено изразен процес на нормализација се забележува во дигиталниот простор. Социјалните мрежи овозможуваат брзо ширење на содржини и создавање виртуелни средини во кои нетрпеливи и дискриминаторски пораки можат да добијат значителна видливост. Во такви услови, повторувањето на негативни наративи, масовното споделување на навредливи содржини и недостатокот на навремена реакција можат да придонесат кон нивно прифаќање како дел од нормалната комуникација.

Дополнителен ризик претставува појавата на онлајн заедници и дигитални простори во кои се создаваат и зајакнуваат негативни ставови кон одредени групи. Во овие средини, говорот на омраза често се комбинира со дезинформации, манипулативни содржини и теории кои имаат за цел да создадат недоверба, поделби и непријателски ставови. Ваквите процеси можат да имаат пошироки општествени последици, особено кога влијаат врз перцепциите и однесувањето на поголем број граѓани.

Во јавниот простор, нормализацијата на говорот на омраза најчесто се поврзува со присуство на стереотипни и генерализирачки изјави кои се насочени кон одредени заедници или категории на граѓани. Користењето на ваков јазик во јавни дебати, медиумски содржини или секојдневна комуникација може да придонесе кон зајакнување на поделбите и намалување на просторот за конструктивен дијалог.

Посебен предизвик претставува фактот што нормализираниот говор на омраза често се појавува во помалку очигледни форми. Наместо директни повици кон омраза или насилство, тој може да се манифестира преку суптилни пораки, исмевање, потценување, негирање на проблемите со дискриминација или претставување на одредени групи како помалку вредни. Овие форми се особено значајни бидејќи можат да останат непрепознаени, а сепак да имаат долгорочно негативно влијание врз општествените односи.

Теренската работа покажа дека недостатокот на навремена и соодветна реакција дополнително придонесува кон зацврстување на оваа појава. Кога случаите на говор на омраза не се пријавуваат, не се документираат или не добиваат институционален одговор, се создава перцепција дека ваквото однесување е дозволено или дека нема сериозни последици за сторителите. Ова може да влијае врз охрабрување на понатамошни случаи и намалување на довербата кај жртвите и заедниците кои се засегнати.

Оттука, борбата против нормализацијата на говорот на омраза бара повеќе од реакција на поединечни случаи. Потребен е системски пристап кој вклучува превенција, едукација, подигнување на свеста кај граѓаните, подобрување на механизмите за пријавување и воспоставување јасни стандарди за одговорно јавно комуницирање.

Наодите од мониторинг процесот укажуваат дека справувањето со говорот на омраза не треба да се гледа само како прашање на санкционирање на штетни изјави, туку и како долгорочен процес на промена на општествените норми и воспоставување култура на почит, еднаквост и одговорност во јавната комуникација.

2.4 Најчесто засегнати групи и ранливи заедници

Мониторинг активностите спроведени во рамки на проектот укажуваат дека говорот на омраза најчесто е насочен кон лица и заедници кои, поради одредени лични карактеристики, општествена положба или припадност кон одредена група, се изложени на поголем ризик од дискриминација, стигматизација и социјално исклучување. Анализата на пријавените случаи покажува дека говорот на омраза не се појавува случајно, туку најчесто е поврзан со постоечки предрасуди, стереотипи и општествени поделби кои се засилуваат во одредени периоди и контексти.

Еден од најчестите основи врз кои се појавува говорот на омраза е етничката и националната припадност. Регистрираните случаи покажуваат дека етничките заедници често се предмет на негативни наративи, генерализации и дискриминаторски пораки кои имаат за цел да создадат слика на поделба меѓу различни групи граѓани. Таквите содржини најчесто се појавуваат во периоди на зголемени општествени или политички тензии, кога прашањата поврзани со идентитетот, припадноста и меѓуетничките односи стануваат предмет на јавни дебати.

Особено внимание заслужуваат случаите во кои говорот на омраза се користи како средство за поттикнување недоверба и дистанца меѓу заедниците. Наместо да се третира различноста како составен дел од едно демократско и инклузивно општество, во дел од регистрираните содржини таа се претставува како причина за поделби или конфликт. Ваквите наративи имаат потенцијал да влијаат врз меѓусебните односи и да ја нарушат социјалната кохезија на локално и национално ниво.

Друг значаен сегмент се случаите на говор на омраза насочени кон маргинализирани и ранливи групи. Овие групи често се соочуваат со повеќекратни предизвици, вклучително и недостаток на видливост, ограничен пристап до механизми за заштита и поголема изложеност на дискриминаторски ставови. Говорот на омраза кон овие категории дополнително ја

продлабочува нивната општествена исклученост и создава бариери за нивно целосно учество во јавниот живот.

Мониторингот исто така укажува на присуство на негативни наративи насочени кон лица и групи врз основа на нивниот социјален статус, животни околности или перцепирани разлики во однос на доминантните општествени норми. Во овие случаи, говорот на омраза најчесто се манифестира преку потценување, исмевање, обвинување и претставување на одредени лица како „товар“ или „проблем“ за општеството.

Посебен предизвик претставуваат случаите кога говорот на омраза е насочен кон лица кои јавно застапуваат човекови права, активисти, граѓански организации, новинари или други јавни чинители кои отвораат прашања поврзани со еднаквоста, недискриминацијата и заштитата на ранливите категории. Нападите кон овие лица често имаат за цел да го ограничат јавниот дијалог и да создадат атмосфера во која одредени теми стануваат потешки за отворено дискутирање.

Дигиталниот простор дополнително ја зголемува изложеноста на ранливите групи кон говор на омраза. Социјалните мрежи овозможуваат директна комуникација, но истовремено создаваат можност за брзо ширење на навредливи и дискриминаторски содржини. Жртвите често се соочуваат со повторени напади, координирани негативни реакции и јавна изложеност, што може да има сериозни последици врз нивното чувство на сигурност, достоинство и учество во јавниот простор.

Еден од значајните наоди од теренската работа е дека влијанието на говорот на омраза не се ограничува само врз директната жртва на нападот. Кога одредени групи постојано се претставуваат преку негативни стереотипи, последиците се чувствуваат и на ниво на целата заедница. Создавањето атмосфера на страв, несигурност и исклучување може да доведе до намалено учество во јавниот живот, повлекување и намалена доверба во институциите.

Исто така, важно е да се нагласи дека ранливоста на одредени групи не произлегува само од нивната припадност, туку и од поширокиот општествен контекст во кој тие се наоѓаат. Недостатокот на информации за правата, ограничените механизми за поддршка и недоволната институционална реакција можат дополнително да го зголемат ризикот од продолжување и повторување на случаите на говор на омраза.

Врз основа на анализираниите случаи, може да се заклучи дека заштитата на најчесто засегнатите групи бара сеопфатен пристап кој ќе опфати превентивни активности, подобрување на механизмите за пријавување, обезбедување соодветна поддршка за жртвите и унапредување на институционалниот одговор. Само преку препознавање на специфичните

ризици со кои се соочуваат различните групи може да се воспостават ефективни мерки за намалување на говорот на омраза и зајакнување на еднаквоста и социјалната инклузија.

2.5 Регионални специфики и разлики во регистрираните случаи

Спроведувањето на мониторинг активности во рамки на четирите целни региони – Североисточниот, Југоисточниот, Југозападниот и Полошкиот регион – овозможи идентификување на специфични локални карактеристики, општествени фактори и комуникациски обрасци кои влијаат врз појавата, ширењето и препознавањето на говорот на омраза. Регионалниот пристап овозможи подлабоко разбирање на контекстот во кој се појавуваат регистрираните случаи и укажа дека говорот на омраза не се манифестира на идентичен начин во сите средини, туку е условен од локалните односи, демографските карактеристики, степенот на меѓусебна интеракција меѓу заедниците и актуелните општествени теми.

Резултатите од теренскиот мониторинг покажуваат дека локалниот контекст има значајно влијание врз видот и интензитетот на регистрираните случаи. Во средини каде постојат подолготрајни општествени поделби, недоволен меѓусебен дијалог или присуство на предрасуди, говорот на омраза почесто се поврзува со прашања на идентитет, етничка припадност и припадност кон одредена заедница. Во други средини, пак, случаите почесто се поврзуваат со дигиталната комуникација, јавните дебати и ширењето на нетолерантни содржини преку онлајн платформите.

Во **Североисточниот регион**, теренските согледувања укажуваат дека значаен дел од предизвиците се поврзани со потребата од континуирано јакнење на меѓусебната доверба, комуникацијата и соработката меѓу различните заедници. Во оваа средина, особено значајна е улогата на локалните механизми за превенција, градење дијалог и навремено препознавање на ситуации кои можат да доведат до зголемена нетрпеливост. Работата на терен покажа дека постои потреба од постојана присутност на организации и механизми кои ќе овозможат граѓаните полесно да ги препознаат и пријават случаите на говор на омраза.

Во **Југоисточниот регион**, регистрираните случаи укажуваат дека говорот на омраза често се поврзува со пошироки општествени дискусии и теми кои можат да предизвикаат поделени ставови во јавноста. Особен предизвик претставува брзото ширење на одредени пораки преку социјалните мрежи, каде што реакциите често се интензивираат во краток временски период. Поради тоа, потребно е зајакнување на капацитетите за дигитален мониторинг и навремена реакција на содржини кои содржат елементи на дискриминација и нетрпеливост.

Во **Југозападниот регион**, анализата на теренските наоди укажува на важноста на локалниот контекст и специфичностите поврзани со меѓусебните односи во заедниците. Регистрираните случаи покажуваат дека говорот на омраза често се појавува во ситуации кога постојат силни идентитетски или општествени поделби, особено во јавниот и дигиталниот простор. Ова ја нагласува потребата од активности насочени кон превенција, едукација и создавање услови за поотворена комуникација меѓу различни групи граѓани.

Во **Полошкиот регион**, теренските согледувања покажуваат дека прашањата поврзани со меѓуетничките односи, јавната комуникација и дигиталниот простор претставуваат значајни фактори при анализата на говорот на омраза. Особено внимание бараат случаите во кои нетрпеливоста се пренесува преку онлајн канали, каде што содржините можат брзо да достигнат голем број корисници и да влијаат врз перцепциите и ставовите на пошироката јавност.

И покрај регионалните разлики, мониторингот покажува постоење на неколку заеднички предизвици во сите опфатени области. Меѓу нив се издвојуваат недоволната информираност на граѓаните за механизмите за пријавување, стравот или недовербата кај жртвите, потребата од подобра координација меѓу локалните и националните институции, како и недостигот од систематско собирање и анализа на податоци за говорот на омраза.

Регионалниот пристап истовремено ја потврди важноста на локалните актери во процесот на превенција и справување со говорот на омраза. Теренските работници имаат клучна улога во препознавање на појавите, прибирање релевантни информации, обезбедување поддршка на засегнатите лица и поврзување на граѓаните со достапните механизми за заштита.

Наодите од четирите региони покажуваат дека ефективното справување со говорот на омраза бара пристап кој ги зема предвид локалните специфики, но истовремено обезбедува заеднички стандарди и механизми на национално ниво. Развојот на регионални мрежи за мониторинг, подобрената координација меѓу институциите и граѓанскиот сектор, како и континуираната работа со локалните заедници се клучни предуслови за создавање поефикасен систем за превенција и заштита.

2.6 Предизвици во пријавувањето, документирањето и институционалното постапување

Процесот на мониторинг на говорот на омраза спроведен преку теренската работа укажа дека, покрај самото постоење и ширење на оваа појава, значаен предизвик претставуваат и механизмите преку кои случаите се препознаваат, пријавуваат, документираат и процесираат од страна на надлежните чинители. Анализата на состојбите покажува дека постои јаз помеѓу

реалната изложеност на граѓаните на говор на омраза и бројот на официјално пријавени и институционално обработени случаи.

Еден од најзначајните предизвици идентификувани преку теренскиот мониторинг е ниското ниво на пријавување од страна на жртвите и сведоците на говорот на омраза. Иако граѓаните често се соочуваат со навредливи, дискриминаторски или заканувачки пораки, голем дел од случаите остануваат непријавени. Причините за оваа состојба се повеќеслојни и вклучуваат недоволна информираност за достапните механизми за заштита, страв од дополнителни последици, недоверба во институциите, како и перцепција дека пријавувањето нема да доведе до конкретен резултат.

Посебен проблем претставува нормализирањето на одредени форми на говор на омраза, поради што дел од граѓаните не ги препознаваат како сериозни повреди на права. Навредливите коментари, стереотипните изјави и дискриминаторските пораки често се минимизираат како „само зборови“ или „лично мислење“, без да се земе предвид нивното влијание врз достоинството, безбедноста и психолошката состојба на лицата кон кои се насочени.

Дополнителен предизвик е поврзан со собирањето и зачувувањето на доказите, особено во дигиталниот простор. Онлајн говорот на омраза често се појавува преку профили со ограничена идентификација, привремени содржини или платформи каде што е потребна брза реакција за зачувување на релевантните информации. Недостатокот на унифицирани процедури за документирање на ваквите случаи може да влијае врз квалитетот на доказниот материјал и можноста за понатамошно институционално постапување.

Теренските работници играат значајна улога во процесот на идентификување и документирање на случаите, но мониторингот укажува дека постои потреба од понатамошно зајакнување на нивните капацитети, стандардизирање на методологиите и обезбедување континуирана поддршка. Квалитетното собирање податоци претставува основа за создавање релевантна слика за состојбата и за формулирање ефективни политики, поради што е неопходно процесот да се спроведува според јасни и усогласени критериуми.

Во однос на институционалното постапување, еден од клучните предизвици е потребата од поголема координација и усогласеност меѓу различните институции и организации кои имаат улога во спречувањето и санкционирањето на говорот на омраза. Сложеноста на оваа појава бара мултисекторски пристап кој ќе ги поврзе институциите надлежни за спроведување на законите, телата за заштита од дискриминација, граѓанските организации и локалните чинители.

Во дел од случаите, постои перцепција дека институционалниот одговор не е доволно брз, видлив или ефективен. Недостатокот на јасни процедури, различното толкување на случаите и ограничените капацитети за препознавање на специфичностите на говорот на омраза можат да создадат чувство кај жртвите дека нивните пријави нема да бидат соодветно разгледани. Ваквата состојба дополнително ја намалува мотивацијата за пријавување и ја продлабочува недовербата во системот.

Особен предизвик претставува и разликувањето меѓу говор на омраза, навреда, критичко изразување и други форми на неприфатлива комуникација. Иако слободата на изразување претставува основно човеково право, таа не подразбира право на поттикнување дискриминација, нетрпеливост или насилство кон одредени лица или групи. Поради тоа, потребно е постојано унапредување на знаењата и капацитетите на сите релевантни чинители за правилно препознавање и адресирање на овие појави.

Дополнително, мониторингот покажа дека постои потреба од подобрување на системот за собирање и анализа на податоци за говорот на омраза. Отсуството на целосно унифициран систем за евидентирање на случаите може да доведе до ограничена можност за следење на долгорочни трендови, споредување на состојби меѓу различни региони и креирање политики засновани врз докази.

Сепак, процесот на теренски мониторинг покажа дека воспоставувањето партнерства меѓу граѓанските организации и институциите претставува важен механизам за надминување на дел од овие предизвици. Граѓанскиот сектор има значајна улога во приближување на механизмите за заштита до граѓаните, обезбедување поддршка за жртвите и создавање дополнителни извори на информации за реалната состојба на терен.

Врз основа на идентификуваните предизвици може да се заклучи дека е потребно понатамошно унапредување на целиот систем за справување со говорот на омраза – од препознавање и пријавување на случаите, преку нивно документирање и институционално постапување, до обезбедување соодветна заштита и поддршка за жртвите. Само преку јасно дефинирани процедури, подобрена координација и континуирано градење капацитети може да се обезбеди поефикасен и поодржлив одговор кон оваа општествена појава.

2.7 Ограничувања, предизвици и потреби идентификувани преку теренскиот мониторинг

Спроведениот теренски мониторинг во рамки на проектот „Борба против омразата и нетолеранцијата“ овозможи идентификување на низа состојби, предизвици и системски ограничувања кои влијаат врз ефикасноста на превенцијата, препознавањето и

институционалното постапување во случаи на говор на омраза. Иако воспоставениот механизам за следење придонесе кон подобро мапирање на појавите и создавање основа за понатамошно делување, анализата на собраните податоци укажува дека постојат области кои бараат дополнително унапредување.

Еден од клучните предизвици идентификувани преку мониторинг процесот е ограничената видливост на реалниот обем на говорот на омраза. Иако теренските работници регистрираа различни форми на дискриминаторски и нетолерантни содржини, постои веројатност значителен број случаи да остануваат непријавени и недокументирани. Ова се должи на повеќе фактори, меѓу кои се недоволната информираност на граѓаните, недостатокот на доверба во механизмите за заштита, стравот од дополнителни последици и чувството дека институционалната реакција нема да биде доволно ефективна.

Дополнителен предизвик претставува сложеноста на самата природа на говорот на омраза. Појавата се менува и се прилагодува на новите комуникациски форми, особено во дигиталниот простор, каде што содржините се шират брзо и често се појавуваат во форми кои не се секогаш лесно препознатливи. Поради тоа, потребно е континуирано унапредување на методологиите за мониторинг и прилагодување на механизмите за идентификација кон новите трендови и начини на ширење на нетолерантни пораки.

Теренската работа исто така укажа на потребата од дополнително зајакнување на капацитетите на сите чинители вклучени во процесот на превенција и заштита. Иако постојат институции и организации кои работат на оваа проблематика, потребно е понатамошно развивање на знаењата и практичните вештини за препознавање, документирање и соодветно постапување со случаите на говор на омраза. Особено значајна е потребата од поголема усогласеност во примената на критериумите за идентификација и проценка на сериозноста на регистрираните случаи.

Како значаен предизвик се издвојува и недоволната поврзаност меѓу различните механизми за следење, пријавување и институционално постапување. Отсуството на целосно интегриран и координиран пристап може да доведе до фрагментирано собирање на податоци, различни практики во обработката на случаите и ограничена можност за создавање сеопфатна слика за состојбата. Поради тоа, постои потреба од воспоставување посилни механизми за соработка и размена на информации меѓу граѓанскиот сектор и надлежните институции.

Посебно внимание бара прашањето на поддршката на жртвите на говор на омраза. Мониторингот покажа дека лицата кои се соочуваат со вакви напади често се наоѓаат во состојба на несигурност, изолација или недоволна информираност за достапните форми на помош. Оттука, потребно е понатамошно развивање на пристапи кои ќе обезбедат полесен

пристап до правна, советодавна и друга форма на поддршка, со цел жртвите да бидат охрабрени да ги пријавуваат случаите и да ги користат расположливите механизми за заштита.

Регионалниот пристап во рамки на проектот покажа дека локалните специфики имаат значајно влијание врз појавата и препознавањето на говорот на омраза. Различните општествени, демографски и комуникациски услови бараат прилагодени локални пристапи, но истовремено и постоење на заеднички стандарди и механизми кои ќе обезбедат еднаков степен на заштита за сите граѓани. Поради тоа, неопходно е понатамошно зајакнување на регионалните мрежи за мониторинг и поддршка.

Еден од важните наоди е и потребата од посистематски превентивен пристап. Иако реакцијата на веќе регистрирани случаи е неопходна, долгорочното справување со говорот на омраза бара активности насочени кон намалување на предрасудите, развој на култура на дијалог и подигнување на свеста за последиците од дискриминаторскиот говор. Превентивните активности, особено кај младите и во дигиталната средина, претставуваат важен елемент за спречување на понатамошно ширење на нетолерантни ставови.

Врз основа на целокупниот процес на мониторинг може да се заклучи дека постои јасна потреба од надградба на постојниот систем за справување со говорот на омраза преку подобрување на механизмите за следење, зголемување на институционалната одговорност, зајакнување на поддршката за жртвите и развој на долгорочни превентивни политики.

Идентификуваните ограничувања и потреби претставуваат директна основа за формулирање на препораките во следното поглавје од извештајот. Препораките се насочени кон создавање поефикасен, координиран и одржлив систем кој ќе овозможи навремено препознавање на говорот на омраза, соодветна заштита на засегнатите лица и усогласување на националните практики со европските стандарди за човекови права и недискриминација.

3. ПРЕПОРАКИ

3.1 ПРЕПОРАКА 1: ЗАЈАКНУВАЊЕ НА СИСТЕМОТ ЗА МОНИТОРИНГ, ДОКУМЕНТИРАЊЕ И СЛЕДЕЊЕ НА ГОВОРОТ НА ОМРАЗА

Препораки за подобрување на механизмите за идентификација, регистрација и анализа на случаите на говор на омраза

Еден од клучните заклучоци произлезени од процесот на теренски мониторинг е потребата од воспоставување и понатамошно унапредување на сеопфатен, координиран и одржлив систем за следење на говорот на омраза. Ефикасното справување со оваа појава бара навремено препознавање на случаите, систематско собирање на податоци, квалитетно документирање и континуирана анализа на трендовите, со цел институциите и релевантните организации да располагаат со точни и релевантни информации за состојбата на терен.

Мониторингот спроведен во рамки на проектот покажа дека постоењето на јасна и унифицирана методологија за идентификација и регистрација на случаите е од суштинско значење за обезбедување конзистентност во процесот на собирање податоци. Различното препознавање и толкување на говорот на омраза може да доведе до нееднакво евидентирање на случаите и отежнато споредување на податоците помеѓу различни региони и институции. Поради тоа, потребно е понатамошно развивање на заеднички стандарди и критериуми кои ќе овозможат унифициран пристап кон мониторингот.

Во оваа насока, се препорачува воспоставување на долгорочен механизам за систематско следење на говорот на омраза кој ќе ги поврзе податоците од теренскиот мониторинг, граѓанскиот сектор и релевантните институционални чинители. Ваквиот пристап ќе овозможи подобро разбирање на динамиката на појавата, идентификување на ризични периоди и области, како и развивање мерки засновани врз реални податоци.

Особено внимание треба да се посвети на подобрување на механизмите за документирање на случаите во дигиталниот простор. Со оглед на брзината со која се шират онлајн содржините, неопходно е развивање практични процедури за зачувување на релевантни докази, следење на повторливи обрасци и анализа на начините преку кои се шири говорот на омраза преку социјалните мрежи и други дигитални платформи.

Конкретни насоки за унапредување на системот за мониторинг

За обезбедување поефикасен систем за следење, потребно е:

- воспоставување единствени критериуми и индикатори за идентификација и класификација на случаи на говор на омраза;
- развивање стандардизирани алатки за пријавување, евидентирање и анализа на случаите;
- обезбедување редовна обука и поддршка за теренските работници, мониторинзите и другите лица вклучени во процесот на документирање;
- подобрување на механизмите за размена на информации меѓу граѓанските организации, институциите и другите релевантни чинители;

- воспоставување редовни анализи на трендовите и јавно известување за состојбите со говорот на омраза;
- развивање посебни пристапи за следење на онлајн говорот на омраза и новите форми на дигитална нетрпеливост.

Зајакнување на улогата на граѓанскиот сектор во процесот на мониторинг

Граѓанските организации имаат значајна улога во препознавањето на проблемите на терен, особено поради нивната непосредна поврзаност со локалните заедници и ранливите групи. Нивното искуство и присуство овозможуваат идентификување на случаи кои често не стигнуваат до официјалните институционални механизми.

Поради тоа, потребно е граѓанскиот сектор да биде препознаен како значаен партнер во националниот систем за превенција и следење на говорот на омраза. Воспоставувањето стабилна соработка меѓу организациите и институциите ќе придонесе кон подобар проток на информации, поефикасна поддршка на жртвите и создавање политики кои се темелат врз реални потреби.

Очекувани резултати од спроведување на препораката

Со зајакнување на системот за мониторинг и документирање се очекува:

- подобро разбирање на обемот и карактеристиките на говорот на омраза;
- зголемена видливост на проблемот и подобрена институционална реакција;
- поквалитетни податоци за креирање политики и мерки;
- поголема доверба кај граѓаните во механизмите за пријавување;
- поефикасно идентификување на ризици и превенција на ескалација на случаи.

Создавањето функционален систем за мониторинг претставува основа за сите понатамошни активности во борбата против говорот на омраза. Само преку континуирано следење, квалитетно документирање и анализа заснована врз докази може да се обезбеди навремена реакција и долгорочен пристап кон намалување на нетолеранцијата и дискриминацијата во општеството.

3.2 Препорака 2: Справување со ширењето на говорот на омраза во дигиталниот простор

Препораки за намалување на онлајн говорот на омраза и унапредување на механизмите за дигитална превенција и реакција

Дигиталниот простор претставува една од најзначајните области во која говорот на омраза добива зголемена видливост, брзина на ширење и влијание врз пошироката јавност. Развојот на социјалните мрежи и дигиталните комуникациски платформи создаде нови можности за слободно изразување и учество во јавниот дискурс, но истовремено овозможи и појава на нови форми на дискриминација, навредување и поттикнување нетрпеливост.

Наодите од теренскиот мониторинг покажуваат дека значителен дел од регистрираните случаи на говор на омраза се поврзани со онлајн комуникацијата, каде што содржините можат да се шират брзо, да достигнат голем број корисници и да предизвикаат дополнителни негативни реакции. Посебен предизвик претставува фактот што дигиталните напади често се одвиваат во услови на намалена одговорност, користење анонимни профили и недоволно разбирање на последиците кои ги предизвикуваат кај лицата кон кои се насочени.

Во оваа насока, неопходно е справувањето со онлајн говорот на омраза да се развива преку комбинација на превентивни, едукативни и институционални мерки. Самото отстранување на штетни содржини не е доволно за долгорочно решавање на проблемот, бидејќи говорот на омраза често се појавува преку нови форми и канали. Потребен е поширок пристап кој ќе ги опфати причините за неговото појавување, начинот на негово ширење и последиците врз жртвите и заедниците.

Зајакнување на дигиталниот мониторинг и механизмите за пријавување

Една од приоритетните мерки треба да биде воспоставување и развивање поефикасни механизми за следење на говорот на омраза во дигиталниот простор. Со оглед на динамичноста на онлајн комуникацијата, потребно е континуирано следење на трендовите, идентификување на ризични наративи и навремено документирање на случаите.

Во оваа насока се препорачува:

- развивање специјализирани механизми за мониторинг на онлајн содржини кои содржат елементи на говор на омраза;

- воспоставување јасни процедури за пријавување, архивирање и следење на дигитални случаи;
- подобрување на соработката меѓу граѓанските организации, институциите и дигиталните платформи;
- обезбедување брзи и достапни механизми преку кои граѓаните ќе можат да пријават штетни содржини;
- развивање системи за анализа на повторливи модели и трендови во онлајн говорот на омраза.

Посебно внимание треба да се посвети на зачувувањето на дигиталните докази, имајќи предвид дека содржините на интернет можат лесно да бидат изменети или отстранети. Навременото документирање на случаите е од суштинско значење за обезбедување можност за понатамошно институционално постапување.

Подигнување на дигиталната писменост и свеста кај граѓаните

Еден од клучните елементи за намалување на ширењето на говорот на омраза е развојот на дигитална култура заснована врз одговорна комуникација, почитување на различностите и критичко размислување.

Мониторингот покажува дека дел од граѓаните не ги препознаваат секогаш штетните последици од одредени онлајн содржини, особено кога тие се претставени како хумор, личен став или дел од јавна дебата. Поради тоа, потребни се континуирани едукативни активности насочени кон различни категории граѓани, особено младите кои се меѓу најактивните корисници на дигиталните платформи.

Препорачливо е:

- спроведување програми за дигитална писменост и одговорно користење на интернетот;
- едукација за препознавање на говор на омраза, дезинформации и манипулативни содржини;
- развивање активности во образовниот систем насочени кон почитување на различностите и ненасилна комуникација;
- поттикнување на граѓаните активно да реагираат против дискриминаторски содржини.

Подобрување на институционалниот одговор кон онлајн говорот на омраза

Иако дигиталниот простор создава специфични предизвици, потребно е институциите да развијат соодветни капацитети за препознавање и процесирање на случаи кои се случуваат преку интернет. Ефикасниот одговор бара јасни процедури, соодветна експертиза и координација меѓу различните чинители.

Во таа насока, потребно е:

- зајакнување на капацитетите на институциите за постапување со дигитални случаи;
- развивање практични насоки за препознавање и обработка на онлајн говор на омраза;
- унапредување на меѓусекторската соработка помеѓу институциите, граѓанскиот сектор и технолошките платформи;
- обезбедување поголема транспарентност во процесот на постапување по пријавени случаи.

Очекувани резултати од спроведување на препораката

Со спроведување на овие мерки се очекува:

- намалување на распространетоста на говорот на омраза во дигиталниот простор;
- подобро препознавање и пријавување на онлајн случаи;
- зголемена дигитална одговорност кај граѓаните;
- подобрена заштита на лицата изложени на дигитални напади;
- поефикасен институционален одговор кон сторителите на онлајн говор на омраза.

Справувањето со дигиталниот говор на омраза претставува долгорочен процес кој бара континуирана адаптација кон новите технологии и комуникациски трендови. Само преку комбинација на превенција, едукација, мониторинг и институционална реакција може да се создаде дигитална средина во која слободата на изразување ќе се развива паралелно со почитувањето на достоинството и правата на сите граѓани.

3.3 Препорака 3: Институционализирање на механизмите за превенција и заштита од говор на омраза

Конкретни насоки за институционализирање на системот за превенција, постапување и заштита од говор на омраза

Еден од клучните предуслови за ефикасно и одржливо справување со говорот на омраза е воспоставување на јасен, координиран и функционален институционален систем кој ќе овозможи навремено препознавање на случаите, соодветно постапување, заштита на жртвите и превенција на повторување на истите појави.

Наодите од мониторинг процесот покажуваат дека и покрај постоењето на законска рамка и институции со надлежности во областа на заштитата од дискриминација и повреда на човековите права, постои потреба од понатамошно унапредување на практичната примена на механизмите за заштита. Особено значајни се предизвиците поврзани со координацијата меѓу институциите, различните пристапи во препознавањето на случаите и потребата од поголема видливост на постапките што им се достапни на граѓаните.

Институционалниот одговор кон говорот на омраза не треба да се заснова само на реакција по појавување на случајот, туку и на воспоставување превентивни политики и механизми кои ќе овозможат рано препознавање на ризиците и спречување на ескалација на нетолерантните наративи.

Препораки за унапредување на системот за институционална заштита

За создавање поефикасен систем на заштита потребно е:

- воспоставување јасни и унифицирани процедури за постапување по пријави за говор на омраза;
- подобрување на координацијата меѓу институциите надлежни за заштита од дискриминација, органите за спроведување на законите и другите релевантни чинители;
- дефинирање јасни надлежности и механизми за упатување на случаите меѓу различните институции;
- обезбедување поголема транспарентност во процесот на разгледување и постапување по пријавените случаи;

- воспоставување редовен дијалог меѓу институциите и граѓанските организации кои работат на оваа проблематика.

Особено важно е институционалните механизми да бидат достапни и разбирливи за граѓаните. Комплексноста на постапките или недостатокот на информации можат да бидат дополнителна пречка за лицата кои се соочуваат со говор на омраза. Поради тоа, потребно е развивање на поедноставени процедури и јасни упатства за начинот на пријавување и користење на достапните механизми за заштита.

Зајакнување на капацитетите на институциите

Еден од значајните предуслови за подобрување на институционалниот одговор е континуирано градење на капацитетите на службените лица кои во својата работа можат да се соочат со случаи на говор на омраза.

Потребно е:

- спроведување специјализирани обуки за препознавање и постапување со случаи на говор на омраза;
- развивање практични насоки и алатки за институционално постапување;
- унапредување на знаењата за меѓународните стандарди и препораките на релевантните европски тела;
- зајакнување на капацитетите за обработка на дигитални случаи и собирање електронски докази.

Посебно внимание треба да се посвети на развивање заедничко разбирање меѓу различните институции за тоа што претставува говор на омраза, како се разликува од слободата на изразување и кога е потребна институционална реакција.

Зајакнување на улогата на независните тела и граѓанскиот сектор

Ефикасниот систем за заштита од говор на омраза бара активно учество на сите релевантни чинители. Независните тела за заштита од дискриминација, граѓанските организации и локалните актери имаат значајна улога во следењето на состојбите, обезбедувањето поддршка на жртвите и предлагањето мерки за подобрување на системот.

Потребно е:

- подобрување на соработката меѓу институциите и организациите кои работат директно со заедниците;
- користење на податоците од граѓанскиот сектор при креирање јавни политики;
- воспоставување редовни механизми за консултација и размена на информации;
- обезбедување институционално препознавање на придонесот на теренските механизми за мониторинг.

Вклучувањето на граѓанскиот сектор е особено важно затоа што овозможува идентификување на случаи кои често не стигнуваат до формалните институционални канали и обезбедува дополнителна поддршка за лицата кои се соочуваат со дискриминација и омраза.

Усогласување со европските стандарди и препораките на меѓународните тела

Институционалниот систем за справување со говорот на омраза треба континуирано да се развива во согласност со европските стандарди за човекови права, принципите на недискриминација и препораките на меѓународните механизми, вклучително и препораките на Европската комисија против расизмот и нетолеранцијата (ЕКРИ).

Усогласувањето со овие стандарди подразбира не само формално постоење на правни механизми, туку и нивна ефективна примена во практиката. Тоа вклучува обезбедување пристап до правда за жртвите, ефективно следење на случаите, институционална одговорност и развивање превентивни политики.

Очекувани резултати од спроведување на препораката

Со институционализирање на механизмите за превенција и заштита се очекува:

- воспоставување поефикасен и покоординиран систем за постапување со случаи на говор на омраза;
- зголемување на довербата на граѓаните во институциите;
- подобра заштита и поддршка на жртвите;
- намалување на непријавените случаи преку полесен пристап до механизмите за заштита;
- подобрување на усогласеноста со европските стандарди и препораки.

Создавањето функционален институционален систем претставува неопходен чекор кон долгорочно справување со говорот на омраза. Само преку јасно дефинирани процедури, меѓуинституционална координација и континуирано унапредување на капацитетите може да се обезбеди ефективна заштита на граѓаните и да се спречи ширењето на нетолеранцијата како општествен феномен.

3.4 Препорака 4: Засилен фокус на поддршка и заштита на жртвите на говор на омраза

Препораки за унапредување на механизмите за поддршка, охрабрување на пријавувањето и обезбедување ефективна заштита на засегнатите лица

Говорот на омраза не претставува само форма на неприфатлива комуникација, туку појава која може да предизвика сериозни последици врз достоинството, безбедноста, психолошката состојба и општественото учество на лицата кон кои е насочен. Поради тоа, ефективното справување со оваа појава мора да вклучува силен фокус врз потребите на жртвите, нивната заштита и обезбедување достапни механизми преку кои тие ќе можат да побараат помош и правда.

Наодите од теренскиот мониторинг покажуваат дека лицата кои се соочуваат со говор на омраза често се соочуваат со повеќекратни бариери при пријавувањето на случаите. Меѓу најчесто идентификуваните пречки се стравот од дополнителна изложеност, недовербата во институциите, недостатокот на информации за достапните механизми, како и чувството дека нивниот случај нема да биде сериозно разгледан или процесираан.

Овие предизвици придонесуваат кон појава на т.н. „тивка виктимизација“, каде што лицата трпат последици од говорот на омраза без да побараат институционална или стручна поддршка. Непријавувањето на случаите не значи дека проблемот не постои, туку напротив, укажува на потребата од создавање посигурна средина во која жртвите ќе бидат охрабрени да ги користат механизмите за заштита.

Подобрување на пристапот до правна и советодавна поддршка

Една од приоритетните мерки треба да биде воспоставување поефикасни и подостапни механизми за поддршка на лицата изложени на говор на омраза. Жртвите треба да имаат јасни информации за своите права, можностите за пријавување и институциите или организациите кои можат да им обезбедат помош.

Во оваа насока се препорачува:

- воспоставување достапни точки за информирање и советување на жртвите;
- обезбедување бесплатна или лесно достапна правна поддршка за лица погодени од говор на омраза;
- развивање јасни упатства за постапките за пријавување и следење на случаите;
- подобрување на системот за упатување на жртвите помеѓу различни институции и организации;
- обезбедување дополнителна поддршка за лица кои се соочуваат со повторени или сериозни форми на вознемирување.

Посебно внимание треба да се посвети на лицата кои се изложени на повеќекратни форми на ранливост, каде што говорот на омраза може да се комбинира со други форми на дискриминација и социјално исклучување.

Развој на механизми за психолошка и социјална поддршка

Покрај правните последици, говорот на омраза може да остави значајни психолошки и социјални последици врз жртвите. Чувството на страв, несигурност, изолација и губење доверба во општеството се чести последици кај лицата кои се изложени на јавни навреди, закани или дискриминаторски напади.

Поради тоа, системот за заштита треба да вклучува и:

- можност за психолошко советување и поддршка;
- механизми за намалување на последиците од онлајн вознемирување;
- пристапи насочени кон повторно воспоставување чувство на сигурност кај жртвите;
- поддршка за враќање на активното учество во јавниот и општествениот живот.

Вклучувањето на психолошката и социјалната компонента е особено важно бидејќи последиците од говорот на омраза не завршуваат со отстранување на навредливата содржина или завршување на формалната постапка. Во многу случаи, влијанието врз жртвите продолжува и по самиот настан.

Охрабрување на пријавувањето и зголемување на довербата во системот

Еден од клучните предуслови за намалување на непријавените случаи е создавање атмосфера во која жртвите ќе имаат доверба дека нивните пријави ќе бидат земени сериозно и дека ќе добијат соодветна заштита.

За таа цел потребно е:

- спроведување јавни кампањи за информирање на граѓаните за механизмите за заштита;
- промовирање позитивни примери на успешно постапување по пријавени случаи;
- обезбедување доверливост и заштита на личните податоци на пријавителите;
- намалување на административните и практичните бариери при поднесување пријави;
- активно вклучување на локалните организации кои имаат доверба кај заедниците.

Градењето доверба кај жртвите е долгорочен процес кој бара видливи резултати, транспарентност во постапувањето и јасна порака дека говорот на омраза не е прифатливо однесување и дека лицата погодени од него нема да останат сами.

Зајакнување на пристапот ориентиран кон жртвата

Системот за справување со говорот на омраза треба да биде насочен кон потребите и перспективата на жртвите. Тоа подразбира не само процесирање на случаите, туку и обезбедување поддршка во текот на целиот процес, од првичното пријавување, преку институционалното постапување, до завршувањето на постапката.

Пристапот ориентиран кон жртвата треба да обезбеди:

- почитување на достоинството и приватноста на засегнатите лица;
- избегнување дополнителна виктимизација;
- индивидуализирана поддршка согласно потребите на секое лице;
- активно вклучување на жртвите во процесите кои се однесуваат на нивната заштита.

Очекувани резултати од спроведување на препораката

Со засилување на поддршката и заштитата на жртвите се очекува:

- зголемување на бројот на пријавени случаи и подобро регистрирање на реалната состојба;
- поголема доверба во институционалните механизми;
- подобрен пристап до правна и стручна помош;

- намалување на чувството на изолација и беспомошност кај жртвите;
- посилен порака дека говорот на омраза не е дозволена форма на комуникација во демократско општество.

Заштитата на жртвите претставува суштински елемент во борбата против говорот на омраза. Само систем кој истовремено обезбедува одговорност за сторителите и поддршка за погодените лица може да создаде услови за вистинско намалување на нетолеранцијата и градење општество засновано врз почит, еднаквост и достоинство на секој граѓанин.

3.5 Препорака 5: Оживување и зајакнување на механизмите за меѓусекторска соработка

Препораки за воспоставување функционална, континуирана и координирана соработка меѓу институциите, граѓанскиот сектор и локалните заедници

Справувањето со говорот на омраза претставува комплексен процес кој не може да биде успешно реализиран преку делување на само еден сектор или институција. Природата на оваа појава бара мултисекторски пристап кој ги поврзува институциите, граѓанските организации, локалните власти, образовните институции, медиумите и другите релевантни чинители во заедничка насока, спречување на ширењето на нетолеранцијата и создавање општество засновано врз еднаквост, почит и меѓусебно разбирање.

Наодите од теренскиот мониторинг покажуваат дека постоењето на соработка меѓу различните актери претставува значаен предуслов за навремено препознавање и адресирање на случаите на говор на омраза. Сепак, истовремено се идентификува потреба од поформализирани, постабилни и подолгорочни механизми на координација кои нема да зависат само од поединечни иницијативи или временски ограничени проекти.

Во практиката, недоволната поврзаност меѓу институциите и организациите може да доведе до фрагментирано постапување, ограничена размена на информации и намалена ефикасност во одговорот кон говорот на омраза. Поради тоа, потребно е воспоставување на функционална мрежа на соработка која ќе овозможи редовна комуникација, заедничко планирање и координиран одговор.

Воспоставување постојани механизми за координација и размена на информации

Една од клучните препораки е создавање стабилни платформи за соработка кои ќе овозможат редовна комуникација меѓу сите релевантни чинители. Таквиот пристап ќе придонесе кон

подобро разбирање на состојбите, побрзо реагирање и креирање политики засновани врз реални податоци од терен.

Во оваа насока се препорачува:

- воспоставување редовни координациски состаноци меѓу институциите и граѓанските организации;
- создавање механизми за навремена размена на информации за идентификувани трендови и ризици;
- развивање заеднички планови за превенција и реагирање;
- воспоставување регионални мрежи за соработка меѓу локалните актери;
- вклучување на граѓанските организации во процесите на креирање политики и мерки.

Особено значајна е улогата на регионалните механизми за соработка, бидејќи теренскиот мониторинг покажа дека локалните специфики имаат директно влијание врз формите и интензитетот на говорот на омраза.

Зајакнување на партнерството меѓу институциите и граѓанскиот сектор

Граѓанските организации претставуваат важен партнер во процесот на спречување и справување со говорот на омраза, особено поради нивната директна работа со заедниците и нивната способност да идентификуваат проблеми кои често не се видливи во формалните институционални системи.

Потребно е понатамошно зајакнување на ова партнерство преку:

- признавање на придонесот на граѓанскиот сектор во мониторингот и документирањето на случаи;
- воспоставување јасни канали за упатување на жртвите кон соодветни институционални механизми;
- користење на податоците собрани од граѓанските организации при креирање јавни политики;
- заедничко спроведување превентивни и едукативни активности;
- развивање долгорочни партнерства наместо краткорочни проектни активности.

Ваквата соработка овозможува институциите да располагаат со поквалитетни информации, а граѓаните да имаат полесен пристап до поддршка и заштита.

Вклучување на локалните заедници во превенцијата на говорот на омраза

Локалното ниво има особено значење во процесот на превенција, бидејќи многу од појавите поврзани со нетолеранција прво се манифестираат во непосредните заедници. Локалните актери имаат потенцијал да препознаат ризици во рана фаза и да иницираат активности за градење доверба и дијалог.

Во оваа насока се препорачува:

- поддршка на локални иницијативи за промовирање толеранција и меѓусебно разбирање;
- вклучување на младински организации и неформални групи во превентивни активности;
- развивање локални планови за спречување на дискриминација и нетолеранција;
- поттикнување директен дијалог меѓу различни заедници.

Превенцијата на говорот на омраза не може да биде успешна без активна вклученост на граѓаните и локалните заедници, бидејќи токму таму се создаваат и најчесто се препознаваат првите сигнали на поделби и нетрпеливост.

Подобрување на соработката со образовниот сектор и медиумите

Образовните институции и медиумите имаат значајна улога во обликувањето на јавните ставови и развивањето култура на почит и дијалог. Поради тоа, нивното активно вклучување во превенцијата на говорот на омраза е неопходно.

Потребно е:

- развивање образовни програми за човекови права, недискриминација и дигитална одговорност;
- поттикнување медиумско известување кое не придонесува кон ширење стереотипи и поделби;

- јакнење на капацитетите на новинарите за препознавање и одговорно известување за случаи поврзани со говор на омраза;
- промовирање позитивни наративи кои придонесуваат кон социјална кохезија.

Очекувани резултати од спроведување на препораката

Со зајакнување на меѓусекторската соработка се очекува:

- создавање поефикасен систем за координирано справување со говорот на омраза;
- подобрена размена на информации и навремено реагирање;
- зголемена доверба меѓу институциите, организациите и граѓаните;
- подобра поддршка за жртвите;
- развој на превентивни политики засновани врз реалните состојби во заедниците.

Оживувањето и институционализирањето на механизмите за соработка претставува неопходен чекор кон создавање одржлив систем за справување со говорот на омраза. Само преку заедничко делување, споделена одговорност и координирани активности може да се постигне долгорочно намалување на нетолеранцијата и да се изгради општество во кое различностите се препознаваат како вредност, а не како причина за поделба.

3.6 Препорака 6: Еволуција на пристапите за превенција и градење култура на толеранција

Препораки за развој на долгорочни превентивни политики, унапредување на образованието и промена на општествените наративи

Долгорочното и одржливо справување со говорот на омраза бара промена на пристапот од претежно реактивен модел кон сеопфатен превентивен систем кој ќе ги адресира причините за појавата на нетолеранцијата, предрасудите и дискриминаторските ставови. Иако институционалната реакција и санкционирањето на сериозните случаи остануваат неопходни,

вистинската промена може да се постигне само преку создавање општествена средина во која почитувањето на различностите, дијалогот и ненасилната комуникација се воспоставени како основни вредности.

Наодите од теренскиот мониторинг укажуваат дека говорот на омраза не се појавува изолирано, туку често е резултат на подлабоки општествени процеси – присуство на стереотипи, недоволно познавање на различностите, политичка и општествена поларизација, како и влијание на дезинформации и манипулативни наративи. Поради тоа, превенцијата мора да биде насочена кон промена на ставовите, јакнење на критичкото размислување и создавање отпорност кај граѓаните кон содржини кои поттикнуваат омраза и поделби.

Развој на сеопфатни превентивни програми

Потребно е развивање долгорочни национални и локални програми кои ќе бидат насочени кон превенција на говорот на омраза преку едукација, дијалог и промовирање позитивни општествени вредности.

Во оваа насока се препорачува:

- развивање континуирани програми за промовирање толеранција, еднаквост и почитување на човековите права;
- спроведување активности насочени кон намалување на предрасудите и стереотипите;
- создавање иницијативи за меѓукултурен и меѓуетнички дијалог;
- поддршка на локални проекти кои придонесуваат кон поголема социјална кохезија;
- вклучување на различни општествени групи во процесите на градење доверба.

Превенцијата треба да се разбира како долгорочна инвестиција во општествената стабилност, а не само како одговор на веќе настанати случаи.

Унапредување на образовниот пристап кон толеранцијата и недискриминацијата

Образованието претставува еден од најважните механизми за спречување на развојот на нетолерантни ставови. Раното препознавање на предрасудите и развивањето способности за критичко размислување се клучни за создавање генерации кои ќе знаат да ги препознаат и одбиваат формите на говор на омраза.

Потребно е:

- интегрирање на теми поврзани со човекови права, недискриминација и медиумска писменост во образовните програми;
- развивање активности за ненасилна комуникација и решавање конфликти;
- јакнење на капацитетите на наставниот кадар за препознавање и спречување дискриминаторско однесување;
- создавање безбедна и инклузивна училишна средина;
- поттикнување ученички иницијативи кои промовираат солидарност и почитување на различностите.

Образовниот систем има клучна улога во спречување на нормализацијата на омразата, бидејќи ставовите и вредностите формирани во раните години често влијаат врз однесувањето во понатамошниот живот.

Зајакнување на медиумската и дигиталната отпорност на граѓаните

Со оглед на фактот дека голем дел од говорот на омраза се шири преку дигиталните платформи, неопходно е граѓаните да развијат способности за критичко препознавање на штетни содржини и манипулативни пораки.

Во оваа насока се препорачува:

- развивање програми за медиумска и дигитална писменост;
- едукација за препознавање дезинформации, манипулативни наративи и дискриминаторски содржини;
- промовирање одговорно однесување на интернет;
- поттикнување активна граѓанска реакција против говорот на омраза.

Дигиталната отпорност претставува важен предуслов за спречување на ширењето на нетолеранцијата во современото информатичко општество.

Поддршка на позитивни општествени наративи

Борбата против говорот на омраза не може да се води само преку идентификување и отстранување на негативни содржини. Потребно е истовремено создавање и промовирање позитивни пораки кои ја истакнуваат вредноста на различностите, солидарноста и заедничкото живеење.

Потребно е:

- поддршка на јавни кампањи кои промовираат толеранција и недискриминација;
- охрабрување на гласови од различни заедници кои придонесуваат кон дијалог;
- промовирање успешни примери на соработка и заедништво;
- активно вклучување на младите, локалните лидери и граѓанските организации во креирање позитивни пораки.

Создавањето алтернативни, инклузивни наративи е особено важно бидејќи празниот простор во јавниот дискурс често се исполнува со пораки кои поттикнуваат поделби и нетрпеливост.

Институционализирање на превентивниот пристап

За превентивните активности да имаат долгорочен ефект, тие треба да бидат интегрирани во јавните политики и стратешките документи. Превенцијата не треба да зависи исклучиво од краткорочни проекти, туку да стане составен дел од системскиот пристап кон заштита на човековите права.

Во таа насока потребно е:

- развивање национални и локални стратегии за превенција на говорот на омраза;
- воспоставување индикатори за мерење на ефектите од превентивните активности;
- обезбедување континуирано финансирање и поддршка на програмите за толеранција;
- редовно следење и евалуација на преземените мерки.

Очекувани резултати од спроведување на препораката

Со развивање на превентивниот пристап се очекува:

- намалување на општествената прифатливост на говорот на омраза;
- зголемување на свеста за последиците од нетолеранцијата;
- подобрена способност кај граѓаните за препознавање и спротивставување на штетни наративи;
- поголема вклученост на младите и локалните заедници во промовирање на дијалогот;
- создавање култура на почитување на различностите и еднаквост.

Еволуцијата на пристапите кон превенција претставува суштински чекор кон создавање општество во кое говорот на омраза нема да се третира само како последица која треба да се

санкционира, туку како појава која може и мора да биде спречена преку образование, дијалог и градење заеднички вредности.

Само преку долгорочна посветеност, системски инвестиции во превенција и активна вклученост на сите општествени чинители може да се создадат услови во кои различностите ќе бидат препознаени како сила, а не како причина за поделби.

4. ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА И ФИНАЛНИ ПРЕПОРАКИ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА СИСТЕМОТ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ГОВОРОТ НА ОМРАЗА

Финални препораки за воспоставување одржлив, координиран и ефикасен систем за превенција и заштита од говор на омраза

Спроведувањето на деветмесечниот процес на теренски мониторинг, документирање и анализа на случаите на говор на омраза овозможи создавање реална и сеопфатна слика за состојбите, предизвиците и потребите во различни региони и локални заедници. Собраните податоци и согледувањата од работата на терен покажуваат дека говорот на омраза претставува комплексен општествен феномен кој не може да се надмине преку изолирани активности, туку бара долгорочен, координиран и системски пристап.

Мониторинг процесот потврди дека говорот на омраза продолжува да се појавува во различни форми и контексти – од директна комуникација во јавниот простор, преку институционални и општествени средини, до дигиталниот простор каде што неговото ширење е побрзо и често потешко контролирано. Особено значаен наод е дека бројот на регистрирани случаи не ја претставува целосната слика за распространетоста на појавата, имајќи предвид дека голем дел од случаите остануваат непријавени поради недоволна информираност, страв, недоверба или недостаток на достапни механизми за поддршка.

Истовремено, извештајот покажува дека постојат значајни ресурси и капацитети во граѓанскиот сектор, локалните заедници и институционалните структури кои можат да придонесат кон подобрување на системот. Теренската работа овозможи не само идентификување на проблемите, туку и воспоставување основа за понатамошно развивање механизми кои ќе овозможат поефикасна превенција, подобро документирање и посоодветна заштита на лицата погодени од говор на омраза.

Врз основа на сите идентификувани состојби, неопходно е понатамошното делување да биде насочено кон создавање функционален систем кој ќе ги поврзе мониторингот, институционалниот одговор, поддршката за жртвите и превентивните политики.

Финални препораки за унапредување на системот

1. Воспоставување одржлив национален механизам за следење и анализа на говорот на омраза

Потребно е воспоставување долгорочен механизам за систематско собирање, обработка и анализа на податоци за говорот на омраза. Овој механизам треба да овозможи единствен пристап во идентификувањето и класификацијата на случаите, споредливост на податоците и креирање политики засновани врз докази.

Континуираниот мониторинг треба да остане интегрален дел од системот за заштита на човековите права, со активна улога на граѓанскиот сектор како партнер во процесот на следење и документирање.

2. Зајакнување на институционалниот одговор и координацијата меѓу чинителите

Ефикасното справување со говорот на омраза бара јасна поделба на надлежности, подобра меѓуинституционална соработка и воспоставување процедури кои ќе овозможат навремено и соодветно постапување.

Потребно е институциите да продолжат со развивање на своите капацитети преку специјализирани обуки, практични насоки и подобрена координација со организациите кои работат директно со заедниците.

3. Обезбедување сеопфатна поддршка и заштита на жртвите

Системот за справување со говорот на омраза мора да биде ориентиран кон лицата кои се директно погодени од оваа појава. Потребно е обезбедување достапна правна, советодавна и психолошка поддршка, како и создавање услови во кои жртвите ќе се чувствуваат сигурно да ги пријават случаите.

Зголемувањето на довербата во системот претставува еден од најважните предуслови за намалување на непријавените случаи и подобрување на институционалната реакција.

4. Развивање поефикасен пристап кон дигиталниот говор на омраза

Со оглед на растечкото влијание на онлајн комуникацијата, потребно е понатамошно развивање на механизми за следење, документирање и реагирање на дигиталните форми на говор на омраза.

Покрај институционалниот одговор, особено значајни се активностите за дигитална писменост, критичко размислување и развивање одговорно однесување во онлајн просторот.

5. Зајакнување на превентивните политики и културата на толеранција

Долгорочното намалување на говорот на омраза бара промена на општествените ставови и вредности. Превенцијата треба да биде насочена кон образованието, младите, локалните заедници и јавниот дискурс.

Потребно е континуирано инвестирање во активности кои промовираат дијалог, меѓусебно разбирање и почитување на различностите.

6. Усогласување со европските стандарди и меѓународните препораки

Системот за справување со говорот на омраза треба постојано да се развива во согласност со европските стандарди за човекови права, принципите на недискриминација и препораките на релевантните меѓународни тела, вклучително и Европската комисија против расизмот и нетолеранцијата (ЕКРИ).

Ова подразбира не само усогласување на нормативната рамка, туку и обезбедување практична примена на механизмите за заштита и отчетност.

Завршни согледувања

ОВОЈ ИЗВЕШТАЈ ПРЕТСТАВУВА ПОВЕЌЕ ОД АНАЛИЗА НА РЕГИСТРИРАНИ СЛУЧАИ, ТОЈ ПРЕТСТАВУВА СВЕДОШТВО ЗА СОСТОЈБИТЕ НА ТЕРЕН, ЗА ПРЕДИЗВИЦИТЕ СО КОИ СЕ СООЧУВААТ ГРАЃАНИТЕ И ЗА ПОТРЕБАТА ОД ПОСВЕТЕН И КООРДИНИРАН ПРИСТАП ВО БОРБАТА ПРОТИВ ГОВОРТ НА ОМРАЗА.

РЕЗУЛТАТИТЕ ОД МОНИТОРИНГОТ ПОКАЖУВААТ ДЕКА ГОВОРТ НА ОМРАЗА НЕ Е ИЗОЛИРАН КОМУНИКАЦИСКИ ПРОБЛЕМ, ТУКУ ПОЈАВА КОЈА ДИРЕКТНО ВЛИЈАЕ ВРЗ ОПШТЕСТВЕНАТА КОХЕЗИЈА, ДОВЕРБАТА МЕЃУ ЗАЕДНИЦИТЕ И КВАЛИТЕТОТ НА ДЕМОКРАТСКИОТ ЖИВОТ. ПОРАДИ ТОА, ОДГОВОРОТ КОН ОВАА ПОЈАВА МОРА ДА БИДЕ СЕОПФАТЕН, ДА ГИ ОПФАТИ ИНСТИТУЦИИТЕ, ГРАЃАНСКИОТ СЕКТОР, ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ, МЕДИУМИТЕ И САМИТЕ ГРАЃАНИ.

СОЗДАВАЊЕТО ОПШТЕСТВО ВО КОЕ НЕМА ПРОСТОР ЗА ОМРАЗА И ДИСКРИМИНАЦИЈА БАРА ПОСТОЈАНА РАБОТА, ПОЛИТИЧКА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОСВЕТЕНОСТ И АКТИВНО УЧЕСТВО НА СИТЕ ЧИНИТЕЛИ. САМО ПРЕКУ ЗАЕДНИЧКО ДЕЛУВАЊЕ, ЗАСНОВАНО ВРЗ ФАКТИ, ОТЧЕТНОСТ И ПОЧИТУВАЊЕ НА ЧОВЕКОВОТО ДОСТОИНСТВО, МОЖЕ ДА СЕ ИЗГРАДИ СИСТЕМ КОЈ НЕ САМО ШТО ЌЕ РЕАГИРА НА ГОВОРТ НА ОМРАЗА, ТУКУ И ЌЕ ЈА СПРЕЧУВА НЕГОВАТА ПОЈАВА.

ОВОЈ ИЗВЕШТАЈ ПРЕТСТАВУВА ОСНОВА ЗА ПОНАТАМОШНО ДЕЛУВАЊЕ И ПОВИК ЗА ПРОДОЛЖУВАЊЕ НА ПРОЦЕСОТ НА ГРАДЕЊЕ ПОИНКЛУЗИВНО, ТОЛЕРАНТНО И ДЕМОКРАТСКО ОПШТЕСТВО ВО КОЕ РАЗЛИЧНОСТИТЕ СЕ ВРЕДНОСТ, А НЕ ПРИЧИНА ЗА ПОДЕЛБА.

Кофинансиран од
Европската Унија

ЕВРОПСКА УНИЈА

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Кофинансиран и
имплементиран од
Советот на Европа

Овој извештај е подготвен во рамки на проектот „Борба против омразата и нетолеранцијата“, кој е дел од Заедничката програма на Европската Унија и Советот на Европа.

Содржината на овој извештај е единствена одговорност на спроведувачот на проектот и не мора да ги одразува ставовите и мислењата на Европската Унија и на Советот на Европа.

